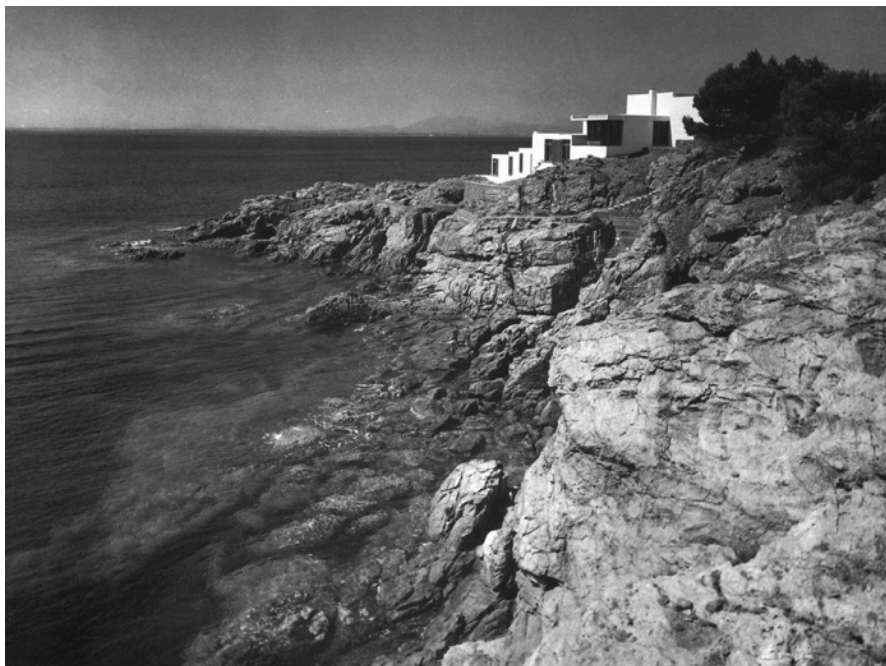

La normativa a la Costa Brava, instrument per un nou paisatge

Sílvia Musquera i Felip, doctora arquitecte

Casa Rozes,
Roses
J.A. Coderch de Sentmenat, arquitecte

fons Francesc Català-Roca, AHCOAC

L'Estudi de la normativa urbanística existent a la Costa Brava permet entendre la relació entre l'arquitectura i el paisatge que esdevé de la seva aplicació, des dels anys trenta, quan es va constituir el *Patronat de la Costa Brava* fins al 1958 amb les *Normes Generals Reguladores de les Construccions o Urbanitzacions de la Província de Girona*. Un conjunt de normatives que van tenir com a premissa vetllar per les "belleses naturals" que conformaven el paisatge, entenent-lo com quelcom a preservar però també com un suport per l'arquitectura, que va fer possible crear una nova i modernitzada Costa Brava, en definitiva un nou paisatge per al turisme.

La contribució de la normativa en la protecció del paisatge, així com la seva evolució, es desenvolupa en el tercer capítol de la tesi que vaig llegir el 3 de novembre de 2015: *Les imatges d'un nou paisatge creat per al turisme. La fotografia com a testimoni del paper de l'arquitectura en la transformació de la Costa Brava als anys 60*,¹ on a partir de l'anàlisi de les diferents versions de les normes entre els anys 30 i 70 s'arriba a la conclusió que aquestes esdevenen el reflex de la transformació del paisatge de la Costa Brava.

La relació de normatives analitzades serà:

Constitució del Patronat de la Costa Brava (17.09. 1935), *Tramitació del Pla Regional de la Costa Brava Disposicions Transitòries per la protecció del Paisatge Natural i els Edificis i Agrupaments d'Interès Típic de la Costa Brava* (11.01. 1936), *Normes Generals Reguladores de les Construccions o Urbanitzacions de la Província de Girona* (12.08.1949), *Aprovació provisional per la Comissió Superior de Ordenación Urbana de la Provincia de Gerona (Ministerio de Gobernación) de les Normes generals i urbanístiques de protecció del paisatge de la zona denominada "Costa Brava"* (31.01.1953), *Normes generals i urbanístiques de protecció del paisatge de la zona denominada "Costa Brava"* (1954), *Normes Generals Reguladores de les Construccions o Urbanitzacions de la Província de Girona* (reedició el 2.05.1958), *Comissió provincial d'arquitectura i urbanisme de la província de Girona. Informe sobre la Costa Brava* (10.1965), *Normas complementarias y subsidiarias del planeamiento, relativas a las alturas de edificación en los municipios de la Costa Brava.* (02.1969)

¹ MUSQUERA Felip, Sílvia, tesi doctoral, <http://hdl.handle.net/10803/326747>

La normativa i el paisatge

Les diferents normatives vigents a la Costa Brava entre el 1934 i el 1969 ens permetran entendre diversos estadis de la transformació del paisatge amb l'arquitectura com a protagonista. Una arquitectura per al turisme que sorgirà com a resultat de la seva aplicació fins a finals dels anys seixanta, quan la pressió sobre el territori va augmentar i les lleis van haver de modificar-se adaptant-se als nous temps.

La Costa Brava, des de principis dels anys 30, comença a esdevenir un pol d'atracció, un destí turístic de primer ordre que diferents organismes veuen amb recança pel perill que podia comportar pel paisatge. *De hace algún tiempo las bellezas de la Costa Brava vienen atrayendo una corriente turística hacia aquellos lugares y esto ha puesto de relieve la existencia en muchos problemas que exigen adecuada solución, si se quiere que aquella atracción perdure.*²

La Generalitat, conscient del problema, va veure necessària la implantació d'unes regles de joc que fessin possible la convivència entre les necessitats dels nousvinguts i la preservació del paisatge. *Muchas voces, salidas de todos los sectores piden que sea el poder público el que se encargue de enmendar aquellos problemas. La Generalitat no puede dejar de atender esta realidad que directamente afecta a un sector de Cataluña y que tanta relación tiene con la riqueza general del país; pero entiende que la actuación que se emprenda, ha de tener unas características de continuidad y de flexibilidad que difícilmente ofrece la acción directa de las corporaciones públicas.*³

La primera acció per part del govern va ser la de publicar un decret al Butlletí Oficial el 20 de setembre de 1931 on proposava la creació del *Patronat de la Costa Brava*, un organisme que vetllés per la protecció del paisatge i que definís les bases per a la redacció d'unes primeres normatives pensades per la seva preservació. *Un régimen de Patronato, en cambio, presenta reunidas las ventajas de la acción pública y de la acción privada, tiene una permanencia que le pone a cubierto de los cambios de orientación que a menudo experimentan las corporaciones públicas y puede actuar con mayor rapidez y eficacia.*⁴

Les finalitats del Patronat combinaven la gestió cultural, la protecció del paisatge i la millora dels serveis tant de comunicacions com d'allotjaments avançant-se als nous temps i van consistir en:

- a) *Promover y contribuir a la obra de conservación de las bellezas artísticas y naturales, restauración de monumentos, creación de museos locales y fomento del folklore y arte popular.*
- b) *Cooperar a la realización de los planes de agenciamento y urbanización que la Generalitat o los municipios acuerden, a la construcción de caminos, paradores, jardines, miradores y otras obras destinadas a facilitar la visita de aquella comarca.*
- c) *Contribuir a la mejora de los servicios de transportes, alojamiento, comunicaciones, recepción, vigilancia, protección de las playas y a todos los demás que de acuerdo con la Generalitat, Municipios y en particular con las organizaciones oficiales del turismo puedan ayudar al desarrollo de la Costa Brava.*⁵

La urgència d'una planificació per la Costa Brava va portar a la Generalitat a celebrar paral·lelament la *Conferència de la Costa Brava*, l'agost de 1935 a Girona a instàncies del conseller d'Obres Públiques de la Generalitat, Joan Vallés Pujais, i en la qual es constituïria el Patronat de la Costa Brava. *Hi van participar ajuntaments, associacions i particulars. S'hi van presentar una trentena de comunicacions.*⁶

² Butlletí oficial de la Generalitat de Catalunya, núm. 263, 20 de setembre 1931, p. 2068-2070

³ Butlletí oficial de la Generalitat de Catalunya, lb., setembre, 1931, p. 2068-2070

⁴ Butlletí Oficial de la Generalitat de Catalunya, Op. cit., setembre, 1931, p. 2068-2070

⁵ Butlletí Oficial de la Generalitat de Catalunya, Op. cit., setembre, 1931, p. 2068-2070

⁶ FEBRÉS, Xavier, "La Costa Brava vista per Nicholas de Woevodsky". Revista de Girona, n.144, febrer de 1991, p. 30

L'arquitecte Josep Lluís Sert va presentar una ponència com a representant del *Gatpac* preocupat per la destrucció del paisatge que suposaria un dels projectes que s'estaven debatent per a la construcció d'una gran carretera paral·lela a la costa, *com s'havia fet entre Barcelona i Calella o a la Costa Brava*.⁷ Sert, pensant en el paisatge va defensar un sistema radial de carreteres que connectessin l'interior amb les platges i també un estil arquitectònic arrelat a la tradició. *Preferien les cases de pescadors als xalets i renegaven dels bordillos, els fanals decoratius i balustrades de pedra artificial*.

El 17 de setembre de 1935, es va crear el *Patronat de la Costa Brava, una mena de comissió encarregada de tenir cura de la conservació de les bel·leses naturals i artístiques de la costa i prendre iniciatives destinades a l'atracció del turisme estranger. Aquesta creació va implicar un cert avenç del turisme a la costa, encara limitat*.⁸

L'acte de constitució del Patronat de la Costa Brava, es va publicar el 29 de setembre de 1935 al diari "El matí" on es van fer públics els noms dels seus membres, escriptors, pintors, arquitectes, promotors, representants de les associacions hoteleres i de restauració de la Costa Brava, tots ells, personatges destacats de la cultura. *"Són designats, per a formar part del Patronat de la Costa Brava els següents senyors: Caterina Albert (Víctor Català), Eusebi Bona i Puig, Pere Bosch i Gimpera, Xavier Caldero i Coronas, Albert del Castillo i Yurrita, Ramon Coll i Rodés, Josep Ensesa i Gubert, Enric Ferrer i Portals, Francesc Folguera i Grassi, August Pi i Sunyer, Alexandre Plana i Santaló, Raül Roviralta i Astoul, Joaquim Ruyra i Oms, Josep M. Sert, Joan Ventosa i Calvell, i Santiago Vilardell i Palau. Un col·lectiu que valorava i estimava el paisatge i que va tenir la missió de supervisar les actuacions arquitectòniques i urbanístiques que podien malmetre'l. (imatge 1)*

El Patronat havia de començar a definir unes pautes de treball i un marc legal sobre el que basar les seves actuacions i decisions de manera que poguessin anar coordinades amb les dels ajuntaments. Des d'un primer moment, es va perseguir l'objectiu de redactar unes normes que fossin clares, reduïdes i adaptades a les quatre zones en les que es va dividir la Costa Brava: 1^a: de Tordera fins a Canyet, 2^a : de Canyet al Ter, 3^a: del Ter a Cap de Creus, 4^a: de Cap de Creus fins a Portbou.⁹

Es van crear set comissions de treball, per millorar la seva eficàcia sota els noms: *Comissió d'Urbanització, Comissió de Comunicacions i Transports, Comissió de Platges i Boscos, Comissió de Monuments, Comissió de Propaganda, Comissió d'Hisenda, Comissió Jurídica de manera que pugui abastar tots els temes relatius a l'economia, els serveis, el desenvolupament però també a la preservació del paisatge de la Costa Brava*.¹⁰

Un cop creat el Patronat de la Costa Brava es van redactar les Bases per a un Estatut de la Costa Brava (Pla Regional), amb l'objectiu de regular l'ús de les facultats dels Ajuntaments, Patronat de la Costa Brava i altres organismes per *regular i restringir l'erecció d'edificis, la seva alteració i l'ús a què hagin d'ésser sotmesos, juntament amb la destinació del seu territori i la manera d'usar-les, en favor de determinades causes d'utilitat social*.¹¹ L'Estatut de la Costa Brava tenia 5 objectius: millorar les condicions higièniques dels estatges situats als nuclis antics, permetent la creació de noves barriades en què l'aire i el sol poguessin arribar-hi; ordenar el creixement de les poblacions així com la seva convivència amb el trànsit i la seguretat dels vianants; la racionalització del territori separant zones d'habitació respecte les agrícoles o les industrials; protegir monuments o edificis de valor històric, arqueològic; i per últim *la protecció del paisatge natural contra tota acció innecessària de la mà de l'home que tendeixi a destruir de manera irreparable llur bellesa natural*.¹²

⁷ FEBRÉS, Xavier, Ib., febrer de 1991, p. 30

⁸ BARBAZA, Yvette, *El Paisatge Humà de la Costa Brava*, volum II, edicions 62, Barcelona, 1988, p. 268

⁹ REDONDO Domínguez, Ernest, Op. cit., apèndix B.4: El Patronat de la Costa Brava

¹⁰ REDONDO Domínguez, Ernest, Op. cit., apèndix C.2.1: De les comissions, Estatut de Règim Interior del Patronat de la Costa Brava

¹¹ REDONDO Domínguez, Ernest, Op. cit., apèndix D: Bases per a un Estatut de la Costa Brava (Pla Regional)

¹² REDONDO Domínguez, Ernest, Op. cit., apèndix D: Bases per a un Estatut de la Costa Brava (Pla Regional)

El Pla Regional va incloure les *Disposicions Transitòries per a la Protecció del Paisatge Natural i els Edificis i Agrupaments d'Interès Típic de la Costa Brava*, de l'11 de gener de 1936, convertint-se en la primera normativa de caràcter transitori vigent a tots els municipis de la Costa Brava mentre no s'haguessin redactat tots els plans necessaris. Les recomanacions d'aquestes disposicions van ser radicals i restrictives i insistien en que les actuacions arquitectòniques i urbanístiques fossin respectuoses amb el paisatge recomanant un estil concret inspirat en l'arquitectura tradicional com la que es podia trobar a les edificacions de s'Agaró com per exemple en la Casa Guàrdia projectada per Pelai Martínez. (veure imatge 1)

El següents paràgrafs de la normativa expliquen els objectius que es perseguïen:

1.- *En general totes les edificacions que es projectin a la zona vora mar de la Costa Brava servaran la necessària subordinació a la bellesa natural del paisatge, la qual sota cap motiu destruiran i procuraran inspirar-se en l'arquitectura tradicional, la més fidel a les exigències del clima, dintre l'ús dels materials propis de cada contrada i la que millor s'agermana amb les harmonies del paisatge.*

Aquesta recomanació no va contra la natural evolució de l'arquitectura segons els avenços tècnics i altres factors culturals, abandonant aquelles formes i solucions que han perdut llur raó d'ésser, però sí contra tota conformació arbitrària i dissonant creada per un afany de novetat o notorietat poc avingut amb un sentit de les exigències que imposen les característiques del paisatge i d'una cultura atesorada en una tradició de formes constructives en les que cal cercar les lleis i els principis substancials de tota arquitectura que vulgui passar d'ésser una moda o una simple reacció.

2.- *Les construccions vora mar no podran alterar les siluetes ni accidents que fan la bellesa del paisatge marítim, particularment de les roques i espadats destruint aquells agrupaments i conformacions naturals de les roques tan magnífics de la nostra costa. En general no s'autoritzaran obres que siguin emplaçades sobre les roques costaneres, havent-se de situar dintre del límit ocupat per les vegetacions arborescents pròpies del lloc. Tampoc podran practicar-se sobre les roques plataformes ni passos que representin la destrucció de la faixa rocosa erosionada pel mar, en el seu valor de paisatge. Els camins es faran de manera que no trenquin l'harmonia del paratge i els desmuntats i terraplenats es procurarà que siguin el menys visibles que es pugui.*

Als efectes d'aquest apartat es considerarà que la zona vora mar arriba fins un quilòmetre terra endins des de la vora del mar.

3.- *En les zones de vora mar properes a les viles i pobles de la Costa Brava, fins a la distància de 2 quilòmetres de les darreres cases del nucli urbà no es permetran cases vora mar que no deixin la possibilitat d'una calçada de 6 metres entre el solar respectiu i el mar i dintre el solar es regularan tres metres com a mínim. La calçada restarà fora de la zona marítima-terrestre i deixarà fora d'ella roques i espadats de valor pintoresc.¹³*

Durant la dècada dels anys trenta, d'una manera tímida, van començar a aparèixer edificacions damunt de roques i turons en nuclis com Llafranch. Fins hi tot es van projectar noves urbanitzacions com la del Forrellad, anunciada a través d'un fotomuntatge a la Guia-Àlbum editada per la Oficina de Turisme de Catalunya el 1934, que començarien a tacar el paisatge, així com camins de ronda com el de s'Agaró que van obrir la veda a la possibilitat de construir dins la franja més propera al mar, amb el perill de desfigurar la costa. (imatge 3)

Després del parèntesi que va suposar la guerra civil i la negació de les normatives anteriors al 1939, la majoria dels ajuntaments van quedar sense una normativa específica propiciant actuacions anàrquiques.

La experiencia demuestra la necesidad de establecer unas normas de protección ínterin se redacta el proyecto citado, que sirvan para salvaguardar el mismo de toda acción anárquica de iniciativa, producida, principalmente, por las deficientes Ordenanzas que existen en algunas de las principales poblaciones de la Provincia, y por la inexistencia en la mayoría de las restantes, de un sistema adecuado de las mismas y a la altura, de todas ellas, de las directrices del Plan General de Ordenación en redacción.¹⁴

¹³ REDONDO Domínguez, Ernest, Els camins de Ronda de la Costa Brava, UPC, 1991, apèndix I.2: Normas generales reguladoras de las construcciones o urbanizaciones de la provincia de Gerona, 1949

¹⁴ REDONDO Domínguez, Ernest, Els camins de Ronda de la Costa Brava, UPC, 1991, apèndix I.2: Normas generales reguladoras de las construcciones o urbanizaciones de la provincia de Gerona, 1949

Mentre el necessari Pla General d'Ordenació no fos aprovat i per tal d'evitar actuacions que malmetessin el paisatge, es van publicar unes noves normatives per la Província de Girona, el 12 de desembre de 1949, per poder regular el conjunt de poblacions amb ordenances deficientes. Es va anomenar *Normas generales reguladoras de las construcciones o urbanizaciones de la provincia de Gerona. Se adoptan un mínimo de Normas, de carácter restrictivo, hasta tanto no esté redactado y aprobado el Plan, para que proporcionadas de antemano a nuestros Municipios y a sus técnicos, les faciliten su labor urbanística y puedan orientar al proyectista en su labor, de manera que en las nuevas edificaciones, ordenaciones y empresas se observe, en todo caso, la existencia de la mano directora de un plan premeditado.*¹⁵

La normativa regulava les construccions, segons l'emplaçament i l'ús de les edificacions i urbanitzacions tant existents com noves de tots els municipis de la província de Girona, on un dels paràmetres va ser l'alçada reguladora definida segons l'ample de vial: *calles de menos de 6 m. 11'00 (pb+2), Calles de 6 a 9 m. 14'00 (pb+3), Calles de 9 a 14 m. 18'00(pb+4), Calles de 14 a 20 m. 20'50 (pb+5), Calles de 20 a 25 m. 21'50 (pb+6), Calles de 25m. en adelante 25'00 (pb+7).*¹⁶ Però la ràpida transformació a la que es van veure sotmesos els diferents municipis de la costa gironina va fer necessari regular de forma independent les actuacions a la Costa Brava. *Es indubtable que només un Pla General d'Ordenació de la Zona "Costa Brava" pot donar-nos una exacta visió del problema, però l'extensió de tal treball fa pensar en la necessitat fins el termini del mateix de l'existència d'unes Normes que, d'una manera general, orienten i canalitzen les construccions i els usos en la citada demarcació.*¹⁷

D'aquesta necessitat en van sorgir les *Normas Generales Urbanísticas y de Protección del Paisaje de la Zona de la Provincia de Gerona denominada "Costa Brava"*, que ordenaven les construccions i els usos que en un futur proper donarien una resposta real a l'arribada del turisme en aquesta zona. (imatge 4)

Publicades l'any 1954, van ser pensades des de la protecció del paisatge de la Costa Brava i redactades des d'una sensibilitat i un coneixement profund del territori que va contribuir, mentre va ser vigent, en la creació d'un nou paisatge per al turisme. L'acord entre les edificacions i el medi humà i paisatgístic van ser les bases per a la seva redacció. *L'estudi de la "Costa Brava" ha de basar-se en la consideració metòdica i raonada dels seus accidents geogràfics i en la ordenació dels mateixos, de forma que permeti, ja sigui d'una manera general, classificar amb suficient aproximació els fets del paisatge natural i humà per ser degudament tractats.*¹⁸

Hereves de l'esperit que traspuava el Pla Regional, aquestes normes tornen a ser senzilles, clares i concises i confien en el sentit comú i professionalitat, d'arquitectes i promotors així com de l'administració que havia de vetllar per fer-les complir. Van sorgir de la observació del paisatge tant natural com arquitectònic de la Costa Brava, entenent el caràcter de les diferents zones que la composaven, des de la sud més urbana i encarada a l'afluència estiuenca fins a la nord on la costa concentra el màxim d'accidents geogràfics. *Es considera, com a element primordial a tenir en compte en els projectes, l'acord de les edificacions amb l'ambient dominant de medi humà i paisatge en cada una de les demarcacions.*¹⁹

Tot i ser un text legal, la seva definició incorpora els termes tècnic i artístic, apropant les diverses disciplines i sensibilitats que tenen cabuda dins la paraula paisatge. *"Normes d'ordre tècnic-artístic que han d'observar tots els Ajuntaments, els termes municipals dels quals, radiquin en la citada zona que delimita en l'art,*

¹⁵ REDONDO Domínguez, Ernest, Op. cit., apèndix I.2: Normas generales reguladoras de las construcciones o urbanizaciones de la provincia de Gerona, 1949

¹⁶ REDONDO Domínguez, Ernest, Op. cit., apèndix I.2: Normas generales reguladoras de las construcciones o urbanizaciones de la provincia de Gerona, 1949

¹⁷ Comisión Superior de Ordenación Urbana de la Provincia de Gerona, Normas Generales Urbanísticas y de Protección del Paisaje de la Zona de la Provincia de Gerona denominada "Costa Brava", 1954, p. 4

¹⁸ Comisión Superior de Ordenación Urbana de la Provincia de Gerona, Ib., 1954, p. 4

¹⁹ Comisión Superior de Ordenación Urbana de la Provincia de Gerona, Ib., 1954, p. 4

3-º, per tal d'obtenir un règim de control i regularitat en el criteri que han de regir en les construccions i usos diferents que es duguin a terme en la mateixa".²⁰

La delimitació de la zona d'aplicació es defineix en l'article 3: *S'entendrà per la zona de la Costa Brava,(...), la compresa entre els següents límits: el de la zona marítim terrestre i el de les zones portuàries per la part Est, la frontera hispano-francesa per el Nord, el riu Tordera per el Sud i la següent delimitació pel costat Ponent : Línia paral·lela al mar i separada del mateix mil metres, que va des de la desembocadura del riu Tordera fins el nucli de Blanes i creui amb la carretera d'Hostalrich a Tossa de Mar, a partir de la qual segueix una direcció paral·lela a la mateixa fins la distància de 500 m., deixant inclosos en la zona els nuclis urbans de Blanes, Lloret i Tossa de Mar.*

Continua la referida línia paral·lela a les carreteres de Tossa a Sant Feliu de Guíxols i de Sant Feliu de Guíxols a Palamós, mantenint-se fins a la distància de 500 m. d'aquelles i abastant els nuclis urbans de Sant Feliu de Guíxols i Palamós. Des d'aquesta població segueix la línia de demarcació de la zona, paral·lela al mar i en una amplada de 1.000 m., fins a arribar al principi de la platja de Pals, a partir de la qual, la citada amplada es redueix a 500m., seguint la línia paral·lela al mar fins la frontera francesa i comprenent, en la zona, els nuclis de població de l'Estartit, L'Escala, Roses, Cadaqués, Port de la Selva, Port de Llançà, Colera i Port-Bou.²¹

Tenint en compte les presents Normes a la defensa del paisatge s'haurà de tenir en compte que quan existeixin muntanyes, la part baixa de la qual, es trobi situada fins a 1 km. del mar, quedarà incorporada a la zona delimitada com de la Costa Brava la vessant de dites muntanyes, fins el pic, en tota la part orientada cap a l'Est.

Va classificar els nuclis urbans de població en funció de la seva activitat econòmica principal i del grau de vinculació que tenien amb el turisme, el tret en comú del desenvolupament econòmic de la Costa Brava, convertint el turisme en el barem per a la redacció de les normatives i com ja va fer el Patronat de la Costa Brava va agrupar els diferents municipis en diferents zones:

- a) *Nuclis urbans dedicats preferentment al turisme d'estiu: Sa Tuna, Fornells, Tamariu, Llafranch, La Fosca, Platja d'Aro y S'Agaró.*
- b) *Nuclis urbans d'estiu i, a més, amb un interès artístic, pintoresc o arqueològic especial: Cadaqués, Calella de Palafrugell i Tossa de Mar.*
- c) *Nuclis urbans amb vida pròpia i important turisme d'estiu: Colera, Port de la Selva, Roses, l'Escala, l'Estartit, Sa Riera, Sant Antoni de Calonge, Lloret de Mar i el Port de Llançà.*
- d) *Poblacions mixtes d'estiu i destacada activitat industrial o de serveis: Portbou, Sant Feliu de Guíxols i Blanes.*
- e) *Població del tipus anterior, amb predomini industrial i portuari en el Pla General: Palamós.*

Les noves construccions, havien d'acomplir els apartats corresponents de la normativa en funció de la seva ubicació i del nucli urbà al qual pertanyien. La normativa preveia 7 possibles situacions comunes per a tota la Costa Brava:

1. Construccions en cascs antics dels nuclis de població
2. Construccions en eixample
3. Construccions fora dels cascs urbans i eixample
4. Construccions en noves urbanitzacions de nuclis residencials aïllats
5. Construccions en passejos marítims
6. Construccions d'hotels, fondes i pensions
7. Construccions en crestes, penya-segats i puntes sortints de la costa

Concebuda des del coneixement de cadascuna de les zones va esbossar el futur paisatge de la costa Brava a partir d'establir unes limitacions mínimes però essencials:

- L'alçada de les noves edificacions
- La ordenació dels usos en els cascs urbans
- Les separacions respecte la zona marítima-terrestre

²⁰ Comisión Superior de Ordenación Urbana de la Provincia de Gerona, Op. cit, 1954, p. 5

²¹ Comisión Superior de Ordenación Urbana de la Provincia de Gerona, Op. cit, 1954, p. 6

- La preservació de les visuals en determinats punts cap a un "paisatge d'acusada bellesa"
- La definició de la volumetria de les edificacions en penya-segats i puntes sortints
- La creació d'un apartat específic per als edificis hotelers en funció de la seva categoria

També des de la normativa es va demanar als ajuntaments la seva col·laboració per assegurar el seu compliment. *Obligatorietat. Art. 2-º. Totes les construccions i urbanitzacions a realitzar en la Zona denominada "Costa Brava" es sotmetran a les presents Normatives i els Ajuntaments vetllaran per l'estricta compliment de les mateixes.*²² Una normativa va ser cabdal per la preservació del paisatge de la Costa Brava, just abans que arribés el boom turístic. La seva aplicació a partir de 1954 en molts dels edificis i equipaments turístics va contribuir a crear un nou paisatge on l'arquitectura tenia un paper rellevant, en equilibri amb l'entorn, una combinació que va formar part d'un patrimoni paisatgístic que a través de la publicitat va aconseguir situar-la com a destí preferent durant els anys seixanta. (imatges 5-9)

Ja des de 1955 trobem articles publicats a La Vanguardia on es comença a percebre la pressió que s'exerceix sobre el paisatge, amb la demanda de poder construir grans hotels: *Hacen falta varios grandes hoteles de temporada 200 a 300 habitaciones, de líneas sobrias, confortables, bien atendidos, sin lujos superfluos, con instalaciones perfectas y emplazados cara al mar, en el sin número de parajes que existen en nuestra costa, provistos de embarcaderos para lanchas y balandros, de piscinas seminaturales, campos de deporte, etc.*²³ (imatges 6-7)

Els aconteixements van anar per davant de les previsions i la gran demanda turística va provocar una oferta que en alguns casos no va respectar les normatives sobretot superant les alçades permeses a la majoria de les poblacions esdevenint un problema generalitzat a tota la Costa Brava. La normativa de Protecció del paisatge limitava l'alçada a 3 plantes, portant a no respectar-la i provocant un efecte contrari, el de les construccions desmesurades que van començar a desfigurar i artificialitzar el perfil del litoral gironí com va passar a Platja d'Aro. Aquests fets van provocar que l'administració hi respongués amb la reedició de les *Normes Generals Reguladores de les Construccions o Urbanitzacions de la Província de Girona*, el 10 de juny de 1958, tot i ser vigent la Normativa de Protecció del Paisatge de la Costa Brava, i diversos Plans Generals d'Ordenació d'algunes poblacions. El motiu era insistir en la seva obligatorietat. *La conveniencia de recordar su total contenido movió a la Comisión, previo el estudio correspondiente del contenido de dichas Normas, a disponer una nueva edición, que sirviese de recordatorio a una serie de principios urbanísticos de plena actualidad. Las repetidas Normas Generales Reguladoras, continúan en pleno vigor, así como las urbanísticas y de Protección de la Costa Brava en los núcleos de población situados dentro de dicha Zona.*²⁴

La Normativa de l'any 1958 va complementar la Normativa de Protecció del paisatge de la Costa Brava, que vistes les actuacions "no permeses" que es van produir entre les dues edicions de la mateixa (1949 i 1958) es va fer urgent i necessari disposar d'una nova regulació que insistís en posar límits per tal d'evitar un desastre urbanístic i arquitectònic producte de l'especulació.

L'octubre de 1965 es va publicar l'*Informe sobre la Costa Brava*, amb unes conclusions urbanístiques, paisatgístiques, logístiques, turístiques i geopolítiques que havien de servir de base per tal de redactar una nova versió de la normativa urbanística, però no va ser així.

Los estudios realizados en el Informe de la Costa Brava, redactado y aprobado por la Comisión Provincial de Urbanismo en Octubre de 1965 preveían ya el establecimiento de varias zonas en las que -en méritos de sus peculiaridades, formación y configuración geoeconómica- se establecían las posibles limitaciones que, con respecto de volúmenes y alturas, debían regir con efectos incoercibles y totalmente obligatorios.

²² Comisión Superior de Ordenación Urbana de la Provincia de Gerona, Op. cit, 1954, p. 7

²³ Rodríguez Lloveras, J., "Hoteles en la Costa Brava", La Vanguardia, Barcelona, 14 d'agost de 1955

²⁴ Normes Generals Reguladores de les Construccions o Urbanitzacions de la Província de Girona, 10 de juny de 1958

*La grave advertencia que en el indicado informe se hacia, con un propósito de urgencia, y atención, no llegó a derivar en ninguna normativa, quedando hasta la presente el Informe como una manifestación escrita para estudios especulativos sin derivación práctica. Ahora las circunstancias han dado lugar a una necesidad perentoria, con urgencia a todas luces reconocida, de exhumar todo cuanto el informe expuso sobre el problema de las edificaciones en altura y de acometer, sin nuevas dilaciones, el objetivo de redactar unas Normas Urbanísticas sobre esta importantísima materia.*²⁵

Federico Correa a l'article publicat a la revista *Arquitectura* l'any 1963, ja expressava la seva preocupació per un creixement desenfrenat que semblava no tenir límits a tota la costa Espanyola i que tot i l'existència de normatives, va continuar sense que l'administració hi pogués fer res. A través de les seves reflexions il·lustrades amb fotografies d'Oriol Maspons de la Costa Brava, va denunciar les actuacions anàrquiques que començaven a escampar-se pel territori. *En donde haya mar y una carretera aparece una casa, después otra, después un hotel y ya estamos. Parece pues urgente plantearse la posibilidad de la protección de la zona litoral. La existente zona marítimo-terrestre que protege la disponibilidad general de las playas, se hace insuficiente en las zonas rocosas, y lo primero seria intentar ensanchar esta zona.*²⁶ (imatge 12)

Arribem a finals dels anys seixanta, sense que l'Administració hagi pogut frenar l'especulació i l'any 1969 tornarà a modificar la normativa existent aprovant unes noves Normes Complementàries referents a les alçades de les edificacions, per tal de limitar aquest paràmetre urbanístic que més va influir en la modificació del perfil de la costa sobretot a finals dels anys seixanta.

*El planeamiento de la Costa Brava, para que llegue a realizarse con la eficacia e idoneidad que dicha zona de tanta importancia requiere, exige una celosa e ininterrumpida atención que frene toda fácil especulación del Suelo y cualquier abuso que pueda malograr la alta calidad turística y estética de dicho sector de nuestra Provincia. Un daño que viene inflándose, a pesar de la activa vigilancia y de la Atención de las autoridades y Organos urbanísticos, deriva de la realización de edificios de altura superior a la ordenación que la Costa Brava permite como correcta y acertada.*²⁷

El febrer de 1969 el Ministerio de la Vivienda, Delegación provincial Sección Urbanismo de Girona va aprovar les *Normas complementarias y subsidiarias del planeamiento, relativas a las alturas de edificación en los municipios de la Costa Brava, Gerona*, per tal de frenar les alçades incontrolades de les edificacions situades a primera línia de mar, com en el cas de Platja d'Aro i Empuriabrava però també en altres localitats com Lloret de Mar. L'Administració enfront el moment real que s'estava vivint va buscar legalitzar moltes de les edificacions ja construïdes a canvi de mantenir sota un cert control altres àrees de la Costa que encara podien preservar-se de l'especulació.

Un hecho indudables es la conclusión - en el ciclo de desarrollo de la Costa Brava- de su inicial fase de crecimiento para entrar en el aumento desmesurado de los aprovechamientos de superficie con un posterior desequilibrio de volúmenes y alturas de edificación. Cabe temer que este fenómeno de progresivo auge, regulado hasta el presente con plausible (verosímil, convincente) eficacia a pesar de lógicas y humanas deficiencias, vaya derivando por cauces de imprevisión, de especulaciones desmesuradas y de una peligrosa autonomía de acciones.

*-no solo particulares sino incluso de orden municipal-, que den lugar a una irrefrenable degradación urbanística de la Costa Brava.*²⁸ El redactat expressa una certa desconfiança en la gestió urbanística de les poblacions de la Costa Brava.

²⁵ Ministerio de la vivienda, delegación provincial, sección urbanismo, Gerona, Normas complementarias y subsidiarias del planeamiento, relativas a las alturas de edificación en los municipios de la Costa Brava, Gerona, febrero 1969

²⁶ CORREA, F., MASPONS, O., *Consideraciones sobre el urbanismo en relación con el turismo en España* a *Arquitectura*, Órgano del colegio Oficial de Arquitectos de Madrid, n. 55, julio 1963 (p. 39-44), p. 43

²⁷ Ministerio de la vivienda, delegación provincial, sección urbanismo, Gerona, lb., Gerona, febrero, 1969

²⁸ Ministerio de la vivienda, delegación provincial, sección urbanismo, Gerona, Op. cit., Gerona, febrero, 1969

Es preciso, en consecuencia, señalar hitos de actuación precautoria, normas de previsión y encauzamiento que contribuyan a hacer plenamente factible la salvaguardia de las bellezas y del desarrollo costeros y la ordenación futura que ya se nos ofrece -cabe así advertirlo- como totalmente inmediata y a acorto plazo.²⁹

Les normes relatives a les alçades de les edificacions, sorgeixen a partir de l'incompliment que es va fer de les normatives existents forçades per unes necessitats que van sobrepassat totes les previsions i intenta donar un cert marge de creixement urbanístic per tal de permetre el desenvolupament de les activitats turístiques sota un control menys restrictiu.

Ha sido la prensa diaria, a través de artículos y recensiones de clara denuncia de abusos, así como el comentario efectuado por personas o entidades, los factores que emplazan de nuevo en lugar de coincidencias de criterios y de necesaria acción de defensa estas situaciones, que vienen produciéndose con la proliferación abusiva de edificios de altura en amplios sectores de la Costa Brava.

No cabe pues otra posibilidad - si se aspira a salvaguardar el tesoro de inigualable belleza que es nuestra Costa Brava- que proyectar, sin dilación alguna, una decidida actuación de orden urbanístico, en la que deben involucrarse todos los esfuerzos de Autoridades, Corporaciones y particulares, así como una atenta vigilancia y una constante exigencia de cumplimiento.

A este objeto se propusieron las presentes Normas, que pretenden erigirse en una eficaz normativa contra el abuso y la desmedida especulación, para evitar situaciones en las que el hecho consumado - léase, edificación realizada- signifique una burla de los postulados de la correcta ordenación y del ideal urbanístico que pregonan la técnica y la juricidad. Al considerarse las presentes Normas como complementarias de la actual ordenación, se aplicarán lógicamente para regular aspectos no previstos en los Planes de Ordenación; dando lugar a la urgente necesidad de redacción de ordenanzas de altura en todas las poblaciones costeras, así como al posible reajuste de los vigentes planes Parciales y redacción de los futuros con sujeción a los principios y determinaciones que las Normas establecen.³⁰

La normativa explica el què ha estat passant al llarg d'una dècada a la Costa, on els fets han anat per davant de les previsions, on se'ls va desbocar el creixement urbanístic per la gran demanda turística, una oferta que no va respectar les normatives. Un problema, generalitzat i comú a tota la Costa Brava.

Esta proyección de la Normas, dimanante de su aprobación y desarrollo ulterior, constituye la garantía del desarrollo de la Costa Brava por el cauce del rigor urbanístico, nunca como ahora tan necesario, y del respeto a sus bellezas y a su específico valor en los aspectos estéticos, económicos y de adecuada expansión.³¹

Clarament aquesta darrera es basa en l'anterior de 1954, amb el paisatge i el seu respecte com a tema principal, *leiv motif* de la seva existència.

²⁹ Ministerio de la vivienda, delegación provincial, sección urbanismo, Gerona, Op. cit., Gerona, febrero, 1969

³⁰ Ministerio de la vivienda, delegación provincial, sección urbanismo, Gerona, Op. cit., Gerona, febrero, 1969

³¹ Ministerio de la vivienda, delegación provincial, sección urbanismo, Gerona, Op. cit., Gerona, febrero, 1969

Conclusions

El principal motiu per la redacció de les diferents normatives, entre 1935 i 1958 va ser la preocupació dels habitants del territori per la pèrdua de les belleses naturals a conseqüència del desenvolupament turístic de la Costa Brava. Una preocupació que es va traslladar a l'administració per tal que prenguéss part en la preservació del paisatge i regulés les construccions i infraestructures.

La normativa més important per la protecció del paisatge va ser una normativa basada en criteris, no només urbanístics sinó també artístics, envers el territori. Es va publicar el 1954 sota el títol *Normas Generales Urbanísticas y de Protección del Paisaje de la Zona de la Provincia de Gerona denominada "Costa Brava"*, i va definir les bases per a la implantació d'una nova arquitectura per al turisme, que a partir dels anys cinquanta va començar a colonitzar la costa.

Les normes de protecció del paisatge, tot i la complexitat i extensió de la zona a regular, d'un paisatge fet de molts paisatges, paradoxalment, es van concentrar en un text molt senzill i clar, estructurat a partir de quatre zones corresponents a quatre paisatges i es va redactar entenent que l'arquitectura, en funció del lloc i població on s'ubiqués, havia de tenir unes qualitats determinades i per tant havia d'acomplir uns paràmetres mínims d'alçada, formes volumètriques, i característiques materials en funció de la seva ubicació: en cascs antics, eixamples, urbanitzacions o fins hi tot penya-segats.

En la redacció del text s'entreveu la confiança que es va dipositar en els arquitectes que rebien els encàrrecs i els tècnics dels ajuntaments, partint de la base del sentit comú, la sensibilitat i a la professionalitat, entenent que des del coneixement del territori projectarien i supervisarien la creació del nou paisatge, amb una certa llibertat dins d'uns paràmetres mínims que van resultar definitoris i característics, com la limitació de l'alçada a 3 plantes per a tota la Costa Brava.

L'arquitectura hotelera, va tenir un gran protagonisme en la creació del nou paisatge i la normativa ho va reflectir. Ens explica el perquè de les volumetries i ubicació dels nous edificis hotelers, als que dedica un apartat especial, remarcant que *mai la instal·lació d'un hotel significarà la pèrdua per el públic en general de l'espai de l'ús d'un lloc públic de notable bellesa, en quant a facilitats d'accés i gaudiment del mateix.*³²

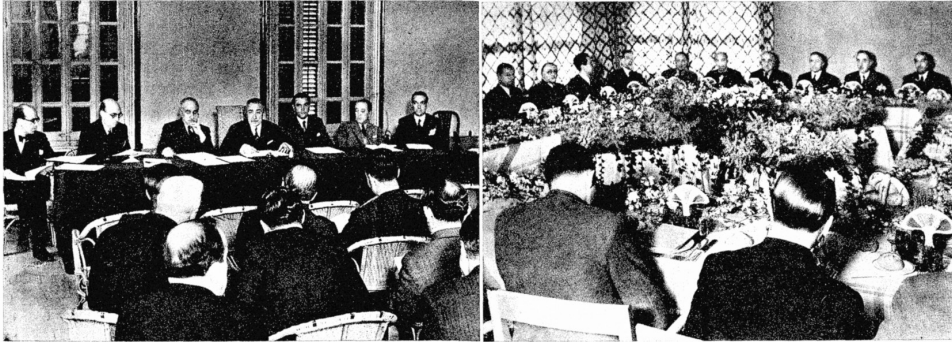
A partir de l'aplicació de la normativa van projectar-se edificis de poca alçada pb+2 o +3, de proporcions apaisades, formant terrasses, miradors i porxos, que lliscaven davant del paisatge, colonitzant alguns dels espais, avui anomenats *Sóls no urbanitzables*, fent de contrapunt, valorant i potenciant el territori i contribuint a oferir als visitants llocs on allotjar-se i alhora gaudir, formant part d'un nou paisatge, fent d'aquest el seu principal valor. (imatges 13 a 15)

La preocupació tant dels habitants com de l'administració per la preservació del territori, des dels inicis del desenvolupament turístic i urbanístic, ha estat present en tots els redactats de les diferents normatives que van tenir un objectiu comú: la preservació del paisatge, d'un territori polièdric anomenat Costa Brava.

La pressió que el turisme va exercir sobre el territori a partir de finals dels anys seixanta ha perdurat fins a l'actualitat modificant negativament part del paisatge coster, tot i les normatives que s'han redactat. Un fet que ha portat a l'excés de protecció dels sóls no urbanitzables. No estem en el context dels anys cinquanta, on tot estava per fer, però tampoc podem passar per alt que alguns dels edificis com la casa Rozes de Coderch o el parador d'Aiguablava, que formen part de l'imaginari de la Costa Brava, avui no podrien existir, i que en canvi van ser redactats des del compliment de les *Normas Generales Urbanísticas y de Protección del Paisaje de la Zona de la Provincia de Gerona denominada "Costa Brava"*.

Proposo doncs reprendre la lectura d'unes normes antigues que definint uns paràmetres mínims van permetre actuar a la Costa Brava des d'una visió global i territorial, entenent l'arquitectura, com una part més d'aquest paisatge.

³² Comisión Superior de Ordenación Urbana de la Provincia de Gerona, Op. cit., 1954, p.17

En S'Agaró se reunió, presidido por el gobernador general de Cataluña, don Félix Escalas, el Patronato de la Costa Brava. - A la izquierda: La presidencia de la reunión. - A la derecha: Un momento del banquete con que fueron obsequiados los miembros del Patronato (Casas y Domínguez)

Reunió del Patronat de la Costa Brava
La Vanguardia, 8 de gener de 1935

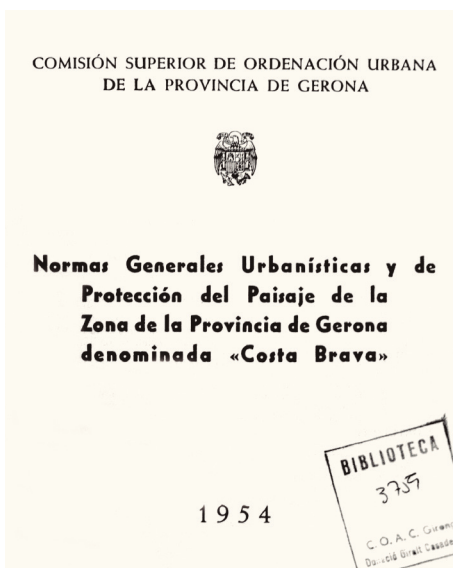
Casa Guàrdia, Punta Prima, S'Agaró
 Pelai Martínez, arquitecte
 1929

Pelayo Martínez, arquitecte, 1898-1978,
 Ajuntament de Figueres i Consorci Museu de l'Empordà,
 Figueres, 1998, p. 43

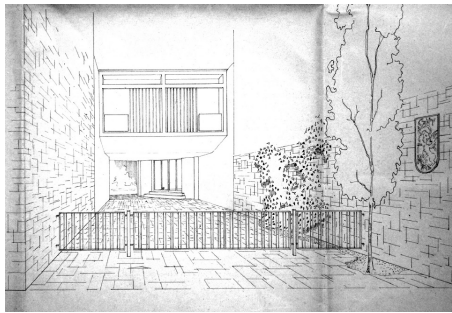
Anunci urbanització Forrellad, Llafranch

La Costa Brava, Guia-Àlbum,
 Oficina de Turisme de Catalunya, Barcelona, 1934, p. 49

Normas Generales Urbanísticas y de Protección del Paisaje de la Zona de la Provincia de Gerona denominada "Costa Brava"

Comisión Superior de Ordenación Urbana de la Provincia de Gerona, 1954

Hotel Sant March, ampliació,
Tossa de Mar
1962
J.M. de Ribot i de Balle

Fons J.M. de Ribot i de Balle, AHCOAC Girona

Tossa de Mar
Ortofotomapa de Catalunya 1/5000

Institut Cartogràfic i Geològic de Catalunya, 1985-87
<http://www.icc.cat>

Hotel Berna, El Port de Llançà
Tomàs Mallof
c. 1960-65
Fons privat Tomàs Mallof

El Port de Llançà
Un vol sobre la costa, 1961
Fotografies aèries del litoral gironí

Generalitat de Catalunya, Departament de Cultura, Arxiu Històric de Girona i
Consorti de la Costa Brava, 2002

Hotel Coral Playa Roses
Tomàs Mallof
c. 1960-65
Fons privat Tomàs Mallof

Roses
Un vol sobre la costa, 1961
Fotografies aèries del litoral gironí

Generalitat de Catalunya, Departament de Cultura, Arxiu Històric de Girona i
Consorti de la Costa Brava, 2002

Hotel Alga, Calella de Palafrugell
 Tomàs Mallof
 c. 1965
 Fons privat Tomàs Mallof

Calella de Palafrugell
Un vol sobre la costa, 1961
Fotografies aèries del litoral gironí

Generalitat de Catalunya, Departament de Cultura, Arxiu Històric de Girona i Consorci de la Costa Brava, 2002

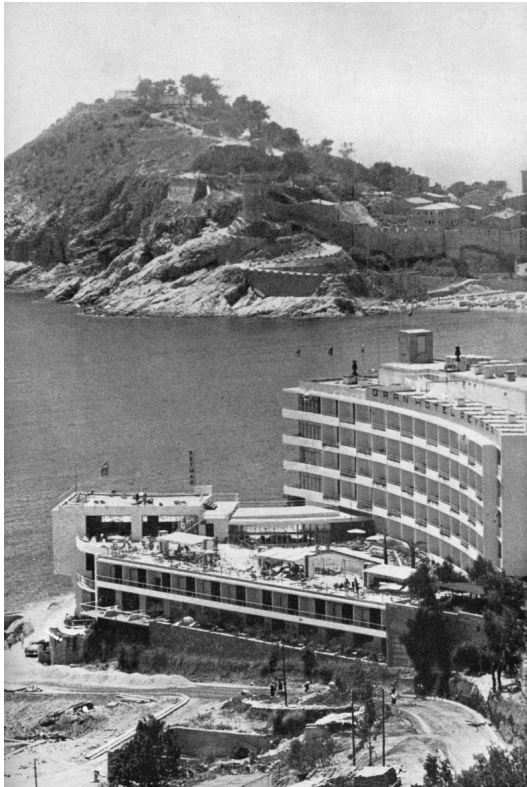

Le village du Club Méditerranée
 a Cadaqués

BARBAZA, Y., *Le paysage humain de la Costa Brava*, Armand Colin, Paris, 1966, p. 673 (planxe XVII)

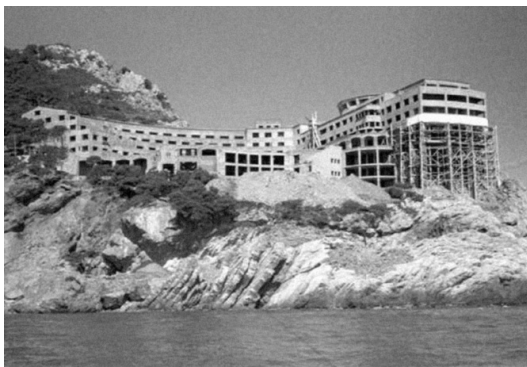
Cap de Creus
Un vol sobre la costa, 1961
Fotografies aèries del litoral gironí

Generalitat de Catalunya, Departament de Cultura, Arxiu Històric de Girona i Consorci de la Costa Brava, 2002

Hotel Reyamar, Tossa de Mar

CORREA F., MASPONS, O.,
Consideraciones sobre el urbanismo en relación con el turismo
en España, Arquitectura, n. 55, 1963

Hotel Cap sa Sal, en construcció,
 Aiguafreda, Begur
 Bosch i Aymerich, arquitecte

fons Joan Carreras.

Lloret, Platja d'Aro i St Feliu de Guíxols
 Oriol Maspons

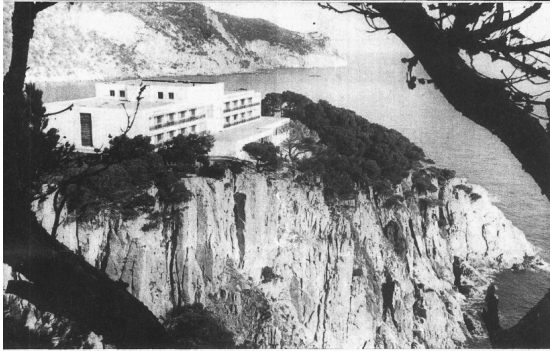
CORREA F., MASPONS, O.,
Consideraciones sobre el urbanismo en relación con el turismo
en España, Arquitectura, n.55, 1963, p. 43

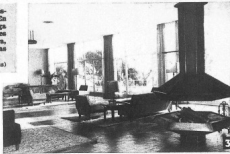
Inauguració del Parador Aiguablava, Begur
1966

Sainz de Vicuña, arquitecte

La Vanguardia, 25 de gener de 1966

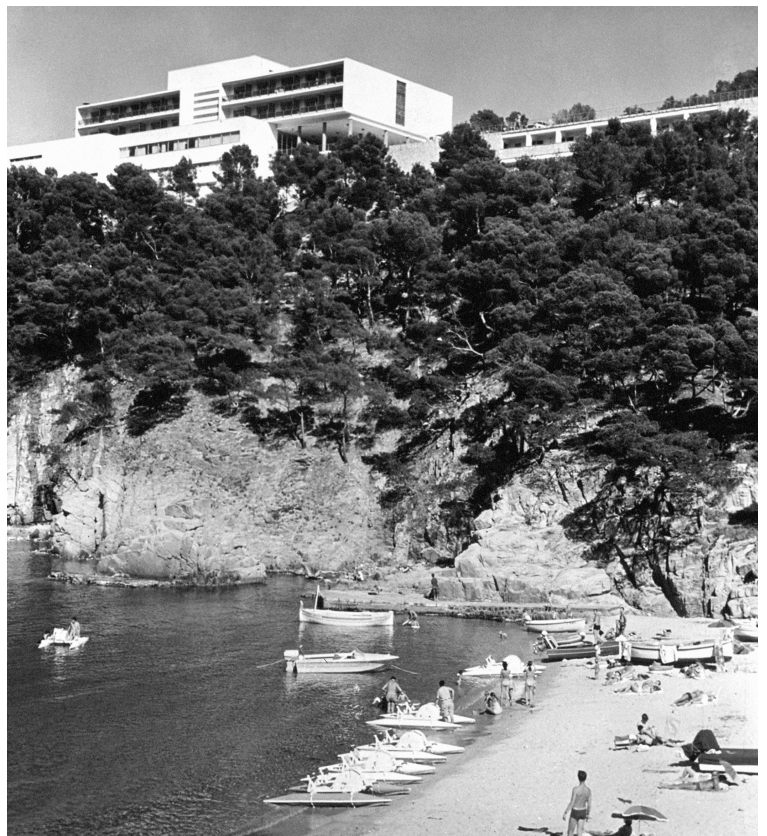

El ministro de Información y Turismo llegó ayer, por la mañana, a Barcelona, y poco después salió hacia Aiguablava, donde inauguró el Parador Nacional de la Costa Brava. En estas fotos mostramos: 1. Una maravillosa vista del nuevo parador. — 2. Don Manuel Fraga Iriburu, acompañado de don Pedro Cruz Villalba, de los directores generales de Transportes Terrestres y de Empresas Turísticas, señores don Santiago de Cruz y don Lolo Herrera, respectivamente, y de otras personalidades, recorre el parador. — 3 y 4. Dos vistas gráficas del interior del edificio. (Fotos: Pérez de Hualde)

Parador Aiguablava, Begur
8 d'agost de 1969

RODRIGUEZ, C.
SACE (Servicios Aéreos Comerciales Españoles)
<http://cartotecadigital.icc.cat>

Parador Aiguablava, Begur
1966
Autor desconegut

fons Ministerio de Información y Turismo
Archivo Carta de España